

Програма „Енергетика и климат“

През 2022 г. Програма „Енергетика и климат“ се фокусира върху следните теми:

- **Енергийна и климатична сигурност.** Центърът изготви анализ на моделите на Кремъл за използване на енергийните доставки като оръжие и работи за подобряване управлението на енергийния сектор с цел пресичане на руското икономическо и политическо влияние. Беше разработен *Индекс на риска за енергийната и климатичната сигурност*, който се базира на данни, позволяващи обективно сравнение на напредъка на държавите към постигането на общи стратегически цели.
- **Развиване на потенциала на България за производство на енергия от офшорен вятър.** Центърът е сред първите организации, съдействащи за разгръщане на потенциала за добив на вятърна енергия в Черно море. За това е необходима регулаторна рамка, която улеснява привличането на водещи европейски компании, чийто опит да бъде използван за изграждане на този нов за страната сектор. Експертите на Центъра предложиха приемането на *Закон за енергията от възобновяеми енергийни източници в морските пространства*, който има за цел да оптимизира инвестиционния процес, като премахне противоречията с действащите законови и подзаконови нормативни актове.
- **Дългосрочна декарбонизация и енергийна ефективност.** Програма „Енергетика и климат“ положи усилия в посока изграждане на институционален капацитет чрез техническа помощ за българското правителство при разработването на Националния план за възстановяване и устойчивост и на Националната пътна карта за климатична неутралност до 2050 г. Центърът взе активно участие в работата на Комисията за енергиен преход, като изготви и предостави прогнозни модели на прехода. Центърът участва и в европейско проучване за измерване на приноса на инвестициите в енергийна ефективност за постигане на въглеродна неутралност. Освен намаляването на енергопотреблението, анализът разглежда в детайли и редица други положителни ефекти на енергийната ефективност върху социално-икономическите показатели.
- **Енергийна бедност и социално подкрепа за справедлив преход.** Центърът изготви подробна оценка на Териториалните планове за справедлив преход в България, като подчерта необходимостта от много по-амбициозна стратегия за преход към ниски въглеродни емисии и най-вече към зелена трансформация на въглищните региони, насърчаване на авангардните технологии и иновациите, и засилване ролята на малките и средните предприятия за реструктуриране на подхода към икономическия растеж. Бяха положени усилия и за преодолява-

не на енергийната бедност чрез оценка на последиците от увеличаването на разходите за въглеродни емисии и препоръки за ефективно разпределение на данъчните приходи с цел защита на най-уязвимите общности.

I. Измерване на енергийната и климатичната сигурност

Европейският съюз е изправен пред едно от най-тежките в история си предизвикателства в областта на енергийната и климатичната сигурност. Скокът на цените на енергията, започнал преди руската инвазия в Украйна, разкри по категоричен начин необходимостта от нова глобална стратегия за водене на пълноценна енергийната политика с гарантирана сигурност на доставките, достъпност и устойчивост, при минимални геополитически рискове. Необходим е базиран на данни инструмент, с чиято помощ политическите и бизнес лидери да формират адекватни политики. Именно с такава

цел Центърът разработи *Индекс на риска за енергийната и климатичната сигурност (ECSRI)*.

Индексът беше тестван в пет от най-уязвимите европейски страни: **Германия, Италия** и три **държави от Югоизточна Европа** – България, Румъния и Гърция. С негова помощ беше проследен техния напредък и възможностите за преодоляване на множеството геополитически, икономически и климатични предизвикателства, произтичащи от **Кремълския наръчник** за подкопаване на европейското единство. Потвърдена беше необходимостта от **основана на данни платформа** за обективно сравняване на реалния напредък на всички държави – членки на ЕС, по отношение на общите стратегически цели.

Индексът взема под внимание четирите измерения на рисковете за енергийната и климатичната сигурност – геополитика, достъпност, надеждност и устойчивост на енергията – и включва 42 индикатора, базирани на огромен набор от данни. Инструментът предоставя на политиките и експертите широка перспектива за наблюдение на редица рискове, свързани с прекомерната зависимост от изкопаеми горива, както и на потенциала на политиките за декарбонизация за намаляване на тези рискове. Изменението, свързано с надеждността на енергийните доставки, отразява рисковете, породени от самата структура на енергийната система, както и способността ѝ да издържи евентуални сътресения.

CSD
CENTER FOR
THE STUDY OF
DEMOCRACY

**TACKLING THE ENERGY AND CLIMATE SECURITY
CONUNDRUM IN SOUTHEAST EUROPE**

Policy Brief No.110, May 2022

The Russian invasion of Ukraine has exposed Europe's most painful energy and climate security vulnerabilities. It exacerbated the energy crisis that had been driven by gas supply deficits since 2021. The war showcased the excessive reliance of many EU member states on Russian fossil fuel imports, spotlighting in particular the biggest consumers, Germany and Italy. The earthquake on the energy markets threatens to slow down the low carbon transition in Europe although the decarbonisation and the massive uptake of renewable energy sources could be the strongest policy instrument to achieve sustainable energy independence. Countries in Southeast Europe are particularly vulnerable to such a scenario.

The absence of energy and climate security risk aspects from the policy debate in Europe after 2014 has allowed Russia to successfully undermine the consistency of the EU energy supply diversification strategy. As a result, the EU has been unable to reach unanimity on imposing sanctions on Russian energy exports and have kept on, de facto, financing the Russian military campaign in Ukraine by buying Russian oil, oil products, natural gas, coal and nuclear fuel to the tune of EUR 1 billion per day.

As the EU has mulled introducing oil and gas embargos, EU countries have started voicing concerns more and more vocally, increasing the prospects of breaking the sanctions ranks. Even as Russia cut the natural gas supply to Bulgaria and Poland at the end of April 2022, and the European Commission warned any agreement to the gas payment scheme in results proposed by Gazprom would infringe on EU sanctions, operators from many EU countries, still voiced readiness to consider agreeing to the scheme. This Russian "special gas operation" to undermine Europe's unity on energy security and diversification shows that Russia continues using all the instruments

KEY POINTS

- The Russian invasion of Ukraine has exposed Europe's most painful energy and climate security vulnerabilities.
- The SEE region is yet to undertake concrete measures to mitigate the security of supply risks from the war and to seek viable long-term gas supply alternatives.
- There is a need for a more ambitious energy and climate security strategy based on comprehensive data-driven policy instruments such as the European Energy and Climate Security Risk Index (ECSRI).
- According to the pilot results from the index in SEE, Bulgaria, Greece and Romania have significantly improved their energy and climate security position over the last decade.
- Yet, the geopolitical risk factors, common to all three countries, have increased considerably.
- Despite a relative improvement of affordability indicators, Bulgaria still stands out as the most energy poor country in comparison with Romania and Greece.
- There is a realistic path to carbon neutrality for all three SEE countries by 2050 but this would require a new, much more ambitious energy and climate strategy.
- A potential standoff with Gazprom over contractual breaches could set off a major gas security crisis in the SEE region.
- SEE countries should sign gas supply solidarity agreements and implement a set of short-term and long-term strategies to cut fossil fuel import dependence.

This publication is funded by the U.S. Department of State. The content of this publication represents the views of its authors only and is their sole responsibility.

Индекс на риска за енергийната и климатичната сигурност

Геополитика	Достъпност	Надеждност	Устойчивост
<ul style="list-style-type: none"> • Сигурност на световния петролен резерв • Сигурност на световното петролно производство • Сигурност на световния газов резерв • Сигурност на световното газово производство • Сигурност на световния въглищен резерв • Сигурност на световното въглищно производство • Сигурност на петролния внос • Сигурност на вноса на природен газ • Нестабилност на цените на суровия петрол 	<ul style="list-style-type: none"> • Разходи за внос на петрол и природен газ • Разходи за внос на петрол и природен газ спрямо БВП • Разходи за енергия спрямо БВП • Разходи за енергия на глава от населението • Цени на дребно на електроенергията за домакинствата • Цени на суровия петрол • Нестабилност на разходите за енергия • Научни и инженерни кадри 	<ul style="list-style-type: none"> • Степен на използване на петролните рафинерии в световен мащаб • Борсови цени на петрола • Потребление на енергия на глава от населението • Енергийна ефективност на домакинствата • Енергийна ефективност на предприятията • Енергийна ефективност на промишлеността • Разнородност на мощностите за производство на електроенергия • Капацитет на мощностите за производство на електроенергия • Дължина на електропреносната мрежа • Загуби при електропренос и електроразпределение • Потребление на енергия за транспорт на глава от населението • Потребление на енергия за транспорт спрямо БВП 	<ul style="list-style-type: none"> • Енергийна интензивност • Интензивност на използване на изкопаеми горива • Дял на непетролните горива в транспорта • Емисии на CO₂ в енергетиката • Емисии на CO₂ в енергетиката на глава от населението • Интензивност на емисиите на CO₂ в енергетиката • Дял на нисковъглеродното производство на електроенергия • Земеползване • Отпадъци на глава от населението • Оползотворяване на отпадъците

(А-Д): Костанца Рангелова, Старши анализатор, Програма „Енергетика и климат“, Център за изследване на демокрацията, Мелани Кендърдайн, Директор, Инициатива за енергийни перспективи, Кан Огутчу, Анализатор по въпросите на енергийната сигурност, Върховно главно командване на Обединените въоръжени сили на НАТО в Европа, и Радан Кънев, Член на Комисията по околна среда, обществено здраве и безопасност на храните на Европейския парламент

Основните изводи от пилотното приложение на индекса бяха представени на поредица от кръгли маси в **Берлин, Брюксел и Милано**. В събитията участваха някои от най-опитните експерти по енергийна и климатична сигурност от САЩ и ЕС, които обсъдиха параметрите на нова дългосрочна политическа стратегия за смекчаване на рисковете за енергийната и климатичната сигурност.

Изводите и наблюденията от приложението на индекса бяха подробно анализирани в доклада **„Великият разлом: Енергийната и климатичната сигурност на Европа между зеления преход и Кремълския наръчник“**, посветен на рисковете за енергийната и климатичната сигурност в ЕС. Анализът беше представен на официален обяд във Вашингтон и на кръгла маса в Брюксел, озаглавена **„Устойчива демокрация в съседните на ЕС страни: Ролята на доброто управление и конструктивния капитал“**. Двете събития събраха близо 60 водещи политици, експерти и представители на бизнеса от САЩ и Европа.

Във връзка с индекса бяха проведени политически консултации с Държавния департамент и Комисията по външни отношения на американския Сенат, както и с неправителствени организации и изследователски инсти-

(Л-Д): Илиян Василев, Председател, Алтернативи и анализи, Мартин Владимиров, Директор, Програма „Енергетика и климат“, Център за изследване на демокрацията, и Радослав Рибарски, Председател, Комисия по енергетика, Народно събрание, на международната конференция „Енергийна сигурност и климатични промени: Нови измерения след агресията срещу Украйна“, София, 28 март 2022 г.

тути. Дискусиите бяха съсредоточени върху съществуващия режим на санкции върху вноса на руски суров петрол и пропуските в управлението, които възпрепятстват прилагането им.

Центърът анализира рисковете за енергийната и климатична сигурност в по-широкия контекст на [Кремълския наръчник в европейския енергиен сектор](#). През 2022 г. оценката на уязвимостта на Европа от руско икономическо влияние се съсредоточи върху енергетиката и картографирането на неформалните мрежи за влияние.

Основните изводи от оценката бяха представени в анализите [„Европа ще се справи без руски петрол“](#) и [„Как да се справим с желанието на Кремъл да лиши Европа от енергия“](#). В тях се прави преглед на различните аспекти на руското влияние в европейския енергиен сектор, включително: 1) взаимозависимост между търговията и инвестициите в енергетиката; 2) пряк и непряк корпоративен отпечатък на Русия в европейския енергиен сектор и 3) фактори, подпомагащи руското влияние в Европа.

Бяха разработени и препоръки, предназначени за американските и европейските политици, за по-ефективно прилагане на санкциите срещу Русия, обобщени в анализа [„Противодействие на Кремълския наръчник в Европа след руската инвазия в Украйна“](#). В него са очертани основните механизми на Кремълския наръчник в Европа и са посочени адекватните политики за пълно преодоляване на икономическата и политическата зависимост на Европа от Русия.

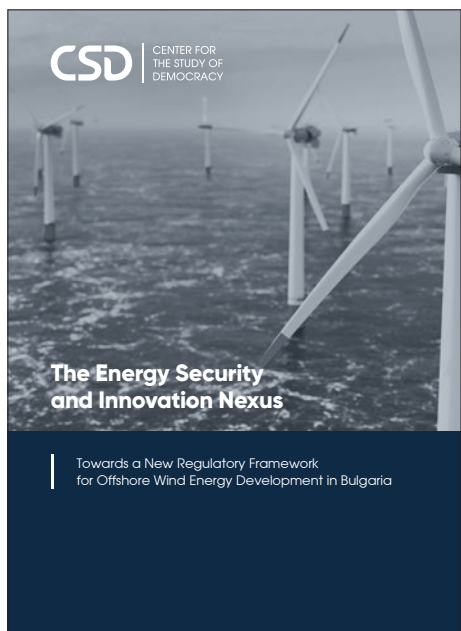
Един от най-ефективните начини за повишаване на енергийната и климатичната сигурност в Европа е да се ускори изтеглянето на природния газ от европейския енергиен сектор. След рус-

ката инвазия в Украйна, Центърът за изследване на демокрацията се присъедини към европейско изследване, базирано на моделиране на сценарии за извеждане от употреба на природния газ. То има за цел да проучи начините за пълно премахване на зависимостта на Европа от внос на руски газ и да електрифицира и декарбонизира потреблението на енергия в промишлеността и строителството. На 12 декември Центърът организира [вебинара „Бъдещето на природния газ в Югоизточна Европа: Диверсификация и намаляване на потреблението“](#), на който бяха обсъдени мерките, които правителствата в Югоизточна Европа трябва да приложат, за да завършат процеса на диверсификация на доставките на газ и да трансформират енергетиката в нисковъглероден сектор.

II. Офшорен вятър

Руската инвазия в Украйна трябва да е сигнал за Европа да поеме нов курс на енергийна политика, насочена към постигане на независимост от вноса на изкопаеми горива. Ключова роля за постигането на целите на ЕС в областта на енергийната и климатичната сигурност би изиграло използването на пълния потенциал за производство на енергия от офшорен вятър. Приемането на конкретна и цялостна законодателна рамка е единственият начин управлението в България да гарантира, че офшорната вятърна енергия ще се превърне в постижима приоритетна цел в дългосрочната стратегическа политика за енергийна сигурност на страната.

През 2021 г. Центърът за изследване на демокрацията изготви първата по рода си [оценка на потенциала за използване на офшорната вятърна енергия](#) в българската акватория на Черно море. През 2022 г. Беше разра-

ботена и пътна карта за приемане на специализирана регулаторна рамка за включване на офшорния вятър в

енергийния микс на България. Анализът обобщава дискусията на заседанието на Комисията по енергетика на Народното събрание в началото на март, на което политическите партии постигнаха консенсус за подкрепа на приемането на закон за офшорната вятърна енергия.

Предложената рамка се базира и на сравнителен анализ на значителния регулаторен опит на четири държави – лидери на офшорния пазар в ЕС, както и на най-новите законодателни инициативи в страни, които отскоро са на този пазар. На 30 август 2022 г. Центърът представи изводите и препоръките от анализа на международната конференция „Регулаторни основи на нисковъглеродна енергия в Черноморския регион“. В събитието участваха водещи европейски и национални експерти по офшорна вятърна енергия и политици, които проведоха задълбочена дискусия за начините офшорната вятърна енер-

Изслушване в Народното събрание на тема „Енергийният преход в Европа: Перспективи за развитие на офшорната вятърна енергия“, 9 март 2022 г.

гия да бъде включена в дългосрочната енергийна стратегия на България.

III. Дългосрочна декарбонизация и енергийна ефективност

Руската инвазия в Украйна увеличи неимоверно рисковете за енергийната и климатичната сигурност на Европа и добави още едно голямо предизвикателство за европейските енергоемки индустрии, които вече са изправени пред предизвикателството на декарбонизацията. Центърът за изследване на демокрацията участва в разработването на обща методология за измерване на напредъка към климатична неутралност и за моделиране на дългосрочни сценарии за декарбонизация в България. Експертите на Центъра работиха за постигане на основан на факти диалог за възможните политически посоки в тази област, с главна цел залагане на високи критерии за енергиен преход и енергийна

ефективност до 2030 г. и по-амбициозна декарбонизация за секторите, които не са част от търговията с емисии на ЕС (строителство, транспорт, селско стопанство, земеползване, промени в земеползването и горско стопанство) и където вътрешната политика би имала най-значително въздействие върху обхвата на нисковъглеродната трансформация.

На 15 юли 2022 г. Центърът за изследване на демокрацията, съвместно с Генерална дирекция „Научни изследвания и иновации“ на Европейската комисия и Enterprise Europe Network–България, организира [публична дискусия](#) на тема „Преход от енергийно-интензивна екосистема към климатична неутралност в Източна Европа“. Експертите от Европейската комисия представиха основните констатации и изводи от Пътната карта на Европейското научноизследователско пространство, в която са идентифицирани ключови и иновативни нисковъгле-

Публична дискусия „Преход от енергийно-интензивна екосистема към климатична неутралност в Източна Европа“, София, 15 юли 2022 г.

родни технологии за енергоемките индустрии, както и инструменти за привличане на инвестиции в областта на научните изследвания и иновациите с цел ускоряване на тяхното внедряване и усвояване.

На 15 ноември 2022 г. Центърът за изследване на демокрацията и Посолството на Република Корея в България организираха международната конференция „Отключване на потенциала на България за енергийни иновации за нисковъглероден преход“, на която бяха обсъдени прехода към зелена енергия и начините за въвеждане на водещите технологични иновации. В събитието участваха национални и международни експерти, които дискутираха най-адекватните политики за успешен преход към нисковъглеродна икономика и иновации в енергетиката в България.

Центърът за изследване на демокрацията продължи съвместната си работа с българското правителство по

изпълнението на ключови етапи от Националния план за възстановяване и устойчивост, като предостави техническа помощ на Комисията за енергиен преход, част от Консултативния съвет за прилагане на Европейската зелена сделка към Министерския съвет. Програма „Енергетика и климат“ се включи в изготвянето на базирани на моделиране оценки, като актуализира сценариите за България в *Pathways Explorer*, вземайки предвид новите ангажименти на страната за извеждане от употреба на въглищата и постепенен преход към нисковъглеродна икономика. Сценариите са част от доклада на Комисията, който се представя пред Народното събрание.

С оглед ангажиментите на България за подобряване управлението на енергетиката и климата, Центърът за изследване на демокрацията оказва техническа подкрепа на държавите – членки на ЕС, с цел навременно преработване на техните национални планове в областта на енергетиката и

Международна конференция „Отключване на потенциала на България за енергийни иновации за нисковъглероден преход“, София, 15 ноември 2022 г.

климата (НПЕК). Центърът предостави на министерствата на енергетиката на шест държави членки базирани на моделиране оценки на различни сценарии в НПЕК, както и препоръки за усъвършенстване на стратегическите документи и прилагане на най-добрите практики за справяне с основните предизвикателства на декарбонизацията.

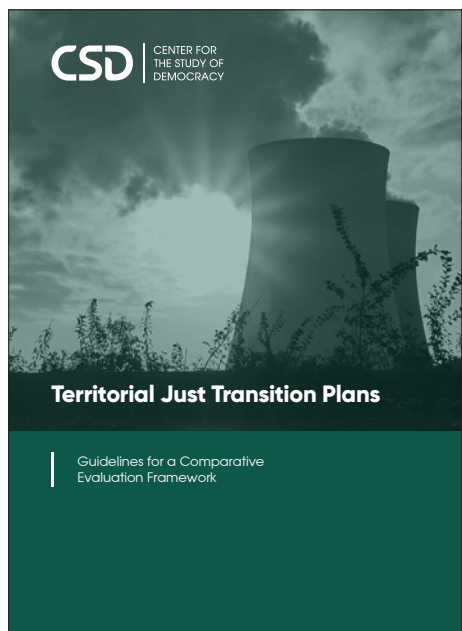
Тъй като мерките за енергийна ефективност са от ключово значение за постигане на целите на Европейския зелен пакт за неутралност по отношение на климата до 2050 г., Центърът извърши количествени оценки на прякото и непрякото въздействие на инвестициите в енергийна ефективност върху живота на хората. Беше разработена и система за подкрепа на политиките, разясняваща политиките за енергийна ефективност и тяхната рентабилност и помагача на политиките и бизнеса при въвеждането на ефективни планове и мерки за инвестиции в енергийна ефективност.

IV. Енергийна бедност и социална подкрепа за справедливия преход

Декарбонизацията изправя въглищните региони в България пред значителни предизвикателства, като една от най-трудно постижимите цели е определянето на приоритетите за справедлив и зелен преход в съответствие с ангажиментите на България във връзка Европейския зелен пакт. Зависимостта на регионите от изкопаеми горива налага ускорено въвеждане на нисковъглеродни технологични решения, но и осигуряване на справедлив преход за засегнатите. Тези въпроси бяха обсъдени на кръглата маса „Разгръщане на потенциала за зелена икономическа трансформация във въглищните региони на България“, проведена на 14 ноември 2022 г. с участието на представители на централната и местната власт, експерти и представители на бизнеса. Центърът представи [рамка за сравнителна оценка](#) на процеса на справедлив преход в

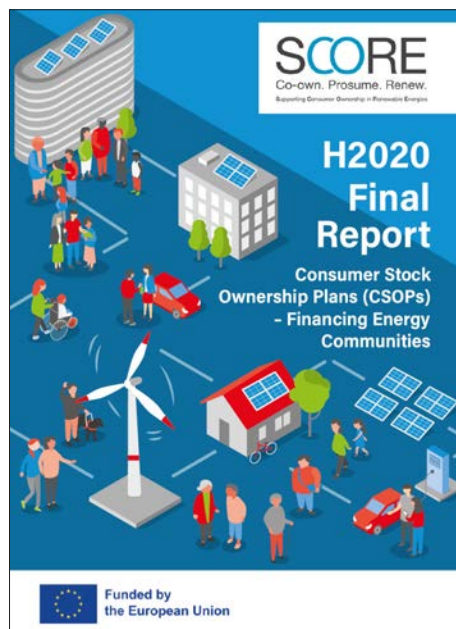
Кръгла маса „Разгръщане на потенциала за зелена икономическа трансформация във въглищните региони на България“, София, 14 ноември 2022 г.

страните от Централна и Източна Европа, както и подробен [сравнителен доклад](#) относно проектоверсията на Териториалните планове за справедлив преход на Стара Загора, Перник и Кюстендил, изготвен въз основа на тази методология.

Центърът анализира и ефекта на нарастващите разходи за въглеродни емисии върху макроикономическото развитие на няколко държави от Централна и Източна Европа, включително Германия. Чрез динамичен модел на общо равновесие с микросимулация, базирана на проучвания на бюджетите на домакинствата, беше извършена количествена оценка на въздействието на разходите за въглеродни емисии. След анализ на три канала за преразпределение – ценови изменения, промени в потребителското поведение и въздействие върху пазара на труда – Центърът формулира препоръки за отчитане на ефекта от цената на въглеродните емисии върху енергийната бедност,

разпределение на приходите и по-сериозно ангажиране на гражданското общество в диалога за енергийния преход.

След сравнителна оценка на правната рамка беше изготвен и **анализ** на иновативните финансови инструменти за стимулиране развитието на енергийни общности сред уязвимите групи, в които се разглеждат наличните политики за насърчаване на просуматорството и общностите за съвместно използване на ВЕИ.

Отчитайки значимостта на участието на жените в справедливия преход, Центърът продължи работа в областта на децентрализацията на енергетиката с фокус разширяване

участието на гражданите в енергийните общности. С цел насърчаване на енергийното гражданство сред жените в България, на 20 октомври 2022 г., съвместно с Асоциацията на Дунавските общини „Дунав“ и Община Белене, беше организирана **„Лаборатория за гражданско действие в контекста на енергийния преход“**. Участниците обсъдиха нисковъглеродните технологии и нагласите си спрямо създаването на енергийни общности като начин за справяне с енергийната бедност в техния регион.